

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет спеціальної освіти та соціально-гуманітарних наук
Кафедра психології та соціальної роботи

КВАЛІФІКАЦІЙНА (МАГІСТЕРСЬКА) РОБОТА

Формування уявлень про навколишній світ у молодших школярів з
інтелектуальними порушеннями

Виконав студент групи Пм-2
спеціальності 053 Психологія
Топольський Олександр Євгенійович
Керівник: ___ Бочелюк В. Й.
Рецензент: ___ Велитченко Л. К.
Нормоконтроль ___ Поліна Бондар

Запоріжжя
2024

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 104 с., 4 табл., 15 рис., 81 джерел.

Об'єкт дослідження – навчально-пізнавальна діяльність молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня в умовах спеціального закладу освіти.

Предмет дослідження – психолого-педагогічні аспекти формування уявлень про навколишній світ у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня.

Методи дослідження:

– теоретичні: узагальнення та систематизації теоретичних положень задля визначення стану вивченості досліджуваної проблеми в сучасній науці й практиці та перспективних напрямів її подолання;

– емпіричні методи: психолого-педагогічний експеримент, який включає: анкетування батьків для вивчення умов, в яких перебуває дитина вдома та ролі батьків у формуванні уявлень про навколишній світ у своїх дітей (анкета для батьків); анкетування вчителів на предмет вивчення організаційних умов діяльності, проблеми методичного забезпечення (анкета для вчителів); завдання, спостереження, анкетування, бесіди, опитування для учнів з метою вивчення стану сформованості уявлень про навколишній світ у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня;

– математично-статистичні: статистична обробка й систематизація одержаних результатів дослідження; обчислення ступеня складності кожного питання; кількісний та якісний аналіз експериментальних даних.

ФОРМУВАННЯ, УЯВЛЕННЯ, НАВКОЛИШНІЙ СВІТ, МОЛОДШІ

ШКОЛЯРІ, ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ПОРУШЕННЯ, КОРЕКЦІЙНА РОБОТА.

ВСТУП

Актуальність дослідження. На сучасному етапі реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» й прагнення до європейських цінностей, орієнтовано на реалізацію сучасних концепцій освіти й потенційних можливостей кожної дитини та зумовило зміни щодо суспільного ставлення до осіб з порушеннями психофізичного розвитку. Міжнародні тенденції, проголошення Всесвітньої декларації прав людини, Конвенція про права дитини, державна політика в системі освіти надали кожній дитині гарантоване право на розвиток, виховання і навчання відповідно до своїх можливостей, зокрема учням з інтелектуальними порушеннями, отримати комплексну професійну підтримку в умовах інтелектуального дизонтогенезу.

Значний внесок у розвиток освітнього процесу в загальноосвітньому просторі для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня було зроблено вченими, в працях яких обґрунтовано та висвітлено основні напрями корекційно-розвивальної роботи (Г. Блеч, Л. Вавіна, О. Вержиховська, І. Гладченко, Ю. Галецька, М. Кузьмицька, О. Маллер, М. Матвєєва, С. Миронова, О. Мякушко, В. Синьов, М. Супрун, С. Трикоз, К. Турчинська, О. Хохліна та ін.).

Проблемі формування у дітей уявлень про навколишній світ присвячено ряд досліджень (Н. Бондарчук, О. Біда, Т. Дуткевич, Ф. Кисельов, В. Пакулова та ін.). Специфіку ознайомлення з природою дітей з порушеннями інтелектуального розвитку молодшого віку розкрито у працях А. Висоцької, Є. Ковальної, Н. Морозової, Н. Павлової, Н. Соколової. На сучасному етапі організації досліджень науковцями Г. Блеч, А. Косимовою, Н. Малюховою, О. Мякушко, Н. Ратушняк, І. Татьянчиковою, С. Трикоз та ін. розглядається проблема формування уявлень про навколишній світ у дітей з інтелектуальними порушеннями у контексті різних аспектів. Дослідники наголошують на тому, що існує кореляція між кількістю

зазначених уявлень і ступенем успішності опанування подальших знань, умінь і навичок. Аналіз психолого-педагогічного досвіду засвідчує відсутність методичної системи, яка забезпечує формування уявлень про навколишній світ у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку помірною ступеня, що закономірно призводить до підвищення державного і наукового інтересу до проблем розвитку та навчання таких дітей, підвищується увага до змісту програм навчання та виникає потреба у розробленні змістового й методичного забезпечення реалізації освітнього процесу.

Таким чином, актуальність проблеми обумовлена не лише необхідністю розроблення психолого-педагогічних технологій з метою забезпечення сприятливих умов для розвитку та соціальної адаптації учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірною ступеня, а й відсутністю методичної системи, що забезпечує формування уявлень про навколишній світ, як підґрунття для створення означених умов, у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку помірною ступеня.

Об'єкт дослідження – навчально-пізнавальна діяльність молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку помірною ступеня в умовах спеціального закладу освіти.

Предмет дослідження – психолого-педагогічні аспекти формування уявлень про навколишній світ у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку помірною ступеня.

Мета дослідження – розробити корекційно-розвивальну програму формування уявлень про навколишній світ у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку помірною ступеня. Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз наукової літератури та визначити стан розробленості проблеми формування уявлень про навколишній світ у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку помірною ступеня в науці і практиці.

2. Виявити стан та рівні сформованості уявлень про навколишній світ у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку помірною ступеня.

ступеня.

3. Розкрити особливості уявлень про навколишній світ у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку помірною ступеня. 4. Розробити корекційну програму щодо формування уявлень про навколишній світ у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку помірною ступеня.

Методи дослідження:

– теоретичні: узагальнення та систематизації теоретичних положень задля визначення стану вивченості досліджуваної проблеми в сучасній науці й практиці та перспективних напрямів її подолання;

– емпіричні методи: психолого-педагогічний експеримент, який включає: анкетування батьків для вивчення умов, в яких перебуває дитина вдома та ролі батьків у формуванні уявлень про навколишній світ у своїх дітей (анкета для батьків); анкетування вчителів на предмет вивчення

організаційних умов діяльності, проблеми методичного забезпечення (анкета для вчителів); завдання, спостереження, анкетування, бесіди, опитування для учнів з метою вивчення стану сформованості уявлень про навколишній світ у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку помірною ступеня;

– математично-статистичні: статистична обробка й систематизація одержаних результатів дослідження; обчислення ступеня складності кожного питання; кількісний та якісний аналіз експериментальних даних.

Теоретико-методологічною основою нашого дослідження склали: теорія про сутність та закономірності розвитку дітей з порушеннями психофізичного розвитку (Л. Виготський, І. Єременко, В. Кобильченко, А. Колупаєва, В. Лубовський, О. Лурія, В. Синьов та ін.), теорії корекційно розвивального та диференційованого навчання дітей з інтелектуальними порушеннями на основі різнобічного врахування їхніх психофізичних особливостей та пізнавальних можливостей (І. Бех, В. Бондар, Л. Вавіна, І. Єременко, В. Синьов, К. Турчинська, О. Хохліна та ін.); положення про соціальну зумовленість навчання дітей з

особливими освітніми потребами (Л. Виготський, І. Єременко, О. Мартинчук, В. Синьов, І. Татьянчикова, О. Таранченко, О. Федоренко та ін.); концепції навчання та виховання дітей з інтелектуальними порушеннями (О. Гаврилов, Т. Лісовська, О. Маллер, С. Миронова, В. Синьов, О. Хайдарова та ін.); наукові підходи щодо формування уявлень про навколишній світ (Г. Блеч, І. Гладченко, С. Трикоз, О. Чеботарьова та ін.).

Експериментальна база: комунальний заклад «Запорізька спеціальна загальноосвітня школа-інтернат № 2» Запорізької обласної ради. Дослідженням охоплено 21 дитину 6/7 – 10/11 років з порушеннями інтелектуального розвитку легкого і помірного ступеня, з яких: 9 – діти з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня та 12 – діти з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня; а також 20 батьків, які виховують дітей з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня; 15 вчителів вищезазначених спеціальних закладів освіти.

Практичне значення дослідження полягає у розробці корекційної програми щодо формування уявлень про навколишній світ у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня, яка може бути використана педагогами спеціальних закладів освіти, навчально

реабілітаційних центрів у процесі організації групових та індивідуальних занять.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел загальною кількістю 81. Загальний обсяг 104 сторінка, основного тексту – 80.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного теоретико-експериментального дослідження дозволяють зробити такі висновки:

1. Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження засвідчив, що, незважаючи на достатній рівень уваги до пізнавальної діяльності дітей з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня, питання формування уявлень у молодших школярів зазначеної категорії про предмети і явища навколишнього світу є недостатньо дослідженими. Вивчення стану проблеми у практиці роботи спеціальних закладів освіти виявило відсутність системи цілеспрямованого формування уявлень про навколишній світ, що гальмує перебіг навчально-пізнавальної діяльності, а також справляє негативний вплив на процес соціалізації дітей з інтелектуальними порушеннями.

2. Експериментально виявлено стан сформованості уявлень про навколишній світ у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого і помірного ступенів, визначено особливості формування уявлень про навколишній світ у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня. Виявлено три рівні сформованості уявлень про навколишній світ (низький, середній та достатній), які засвідчили значущість врахування індивідуальних особливостей розвитку кожної дитини, а також аргументували потребу в розробленні та впровадженні психолого-педагогічної корекційної програми, що передбачає застосування диференційованого підходу до їх формування і вдосконалення.

3. Обґрунтовано й експериментально перевірено ефективність психолого-педагогічної корекційної програми формування уявлень про навколишній світ, яка включає модель та репрезентує комплексну систему педагогічного впливу,

що знайшло втілення в розробленні програми з корекційно-розвиткової роботи «Розвиток мовлення дітей з помірною розумовою відсталістю в процесі ознайомлення з природою» спеціальних закладів освіти для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку, визначенні психолого-педагогічних умов, а також забезпечило активізацію компенсаторних можливостей дітей у процесі організації їх навчальної діяльності.

4. Експериментально підтверджено ефективність психолого-педагогічної корекційної програми формування уявлень про навколишній світ, про що свідчить аналіз експериментальних даних, на основі якого визначено наявність позитивної динаміки, що призвела до підвищення рівня сформованості уявлень про навколишній світ у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня.